

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

TÍTOL: Treballant mà a mà per la sostenibilitat i la gestió ambiental

Subtítol: L'experiència de l'ApS del GAEAP (UB-UAB) i el municipi de Centelles

AUTORIA:

Pellicer Cardona, Isabel
Universitat de Barcelona
Dpt. de Psicologia Social i Psicologia quantitativa
Pg. De la Vall d'Hebrón, 171. Barcelona 08035
pellicer.isabel@ub.edu

Castrechini Trotta, Ángela A.
Universitat de Barcelona
Dpt. de Psicologia Social i Psicologia quantitativa
Pg. De la Vall d'Hebrón, 171. Barcelona 08035
acastrechini@ub.edu

1. RESUM:

Per superar el Postgrau en Gestió Ambiental a l'Empresa i l'administració pública: Recursos, Comunicació i Canvi (GAEAP) cal realitzar una avaluació de necessitats socioambientals d'un territori i fer una proposta de millora. El curs 2021-22, amb col·laboració amb l'Ajuntament de Centelles, aquesta activitat es va plantejar com un projecte d'Aprenentatge Servei (ApS). L'objectiu d'aquesta comunicació és donar a conèixer l'experiència i la potencialitat de l'ApS en l'educació universitària.

2. ABSTRACT:

To pass the Postgraduate Course in Environmental Management in Business and Public Administration: Resources, Communication and Change (GAEAP) it's necessary to make a diagnosis of the socio-environmental needs of a territory and a proposal for improvement. In the 2021-22, in collaboration with the City Council of Centelles, this activity has been conceived as a Service Learning (ApS) project. The aim of this communication is to explain the experience and potential of ApS at the university.

3. PARAULES CLAU: 4-6

Aprenentatge-Servei, sostenibilitat, transferència, cooperació, educació universitària

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

4. KEYWORDS: 4-6

Service-Learning, sustainability, transfer, cooperation, university education

5. DESENVOLUPAMENT:

1. Introducció

L'aprenentatge-servei (ApS) implica una proposta educativa en la qual els i les estudiants es formen treballant sobre les necessitats reals de l'entorn amb el propòsit de millorar-lo. És a dir, combina la intenció pedagògica amb la voluntat de servei a la comunitat, essent definit per la UNESCO (2014) com una poderosa pedagogia que aglutina servei i aprenentatge de diverses competències en una sola activitat educativa ben articulada i coherent. L'ApS, doncs, es fonamenta en dues dimensions bàsiques: proporcionar coneixements, competències i valors als estudiants i contribuir al bé comú (Puig, Batlle, Bosch i Palos, 2006; Páez i Puig, 2013).

Aquest model d'aprenentatge constitueix un exercici d'unió d'aspectes tan fonamentals com són la teoria amb la pràctica, el món acadèmic i el professional, la formació amb la responsabilitat..., que tradicionalment han estat separats en les institucions educatives (Butin, 2006; Rodríguez Gallego, 2014) i que cal potenciar especialment en l'educació superior.

Aquesta pedagogia innovadora implica diverses activitats beneficioses per a totes les parts interessades, la comunitat com a receptors del servei; el professorat que actuen com a facilitadors, organitzadors i coordinadors entre les institucions acadèmiques, la comunitat i els seus representants, i l'alumnat com a prestadors de serveis (Salam et al. 2019).

En qualsevol ApS, els i les estudiants són un participant actiu, i amb la seva participació adquireixen habilitats vitals, com a habilitats de comunicació, capacitat per a treballar de manera independent, treball en equip, pensament crític, capacitat per a resoldre problemes, consciència social i sentit de la responsabilitat cívica (Barth et al. 2014; Bowie i Cassim 2016; Fullerton et al. 2015). Bamber i Hankin (2011) afirmen que promou energia, l'entusiasme, un sentit d'aventura sobre el món i un desig de marcar la diferència entre els i les estudiants que participen.

És evident que l'ApS inculca variades habilitats pràctiques en els i les estudiants, que poden resultar-los beneficioses en el seu futur laboral, però també comporta uns beneficis per al professorat. En la majoria dels casos, els membres del professorat actuen com a iniciadors, que dissenyen cursos i projectes d'ApS, exerceixen el paper de col·laboradors i facilitadors, perquè les activitats flueixin sense problemes en els llocs de prestació de serveis (Salam et al. 2019). Al mateix temps, els membres del professorat actuen com a supervisors per a guiar i supervisar als estudiants durant els seus projectes d'aprenentatge servei (Voss et al. 2015).

Stewart (2012) va assenyalar que els projectes d'ApS per als professors en formació, ajuden a desenvolupar un sentiment d'autoeficàcia, sensibilitzar sobre les necessitats de la comunitat i dissenyar activitats d'aprenentatge eficaces per a aconseguir els objectius

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

generals del curs. A més, els membres del professorat es veuen estimulats pels projectes d'ApS, per a transformar els seus estils d'ensenyament i millorar la seva capacitat de pensament crític, sobre les teories existents i la seva aplicabilitat a través de connexions lògiques amb problemes de la vida real (Carrington et al. 2015). Tot plegat, com hem vist a partir de la nostra experiència, promou la motivació i la implicació del professorat implicat, repercutint en un ensenyament de més qualitat.

2. Plantejament de la innovació al Postgrau

Un dels principals reptes per als professors d'ensenyament superior és dissenyar activitats d'aprenentatge que permetin als estudiants adquirir competències de sostenibilitat, i estudis com els de Molderez i Fonseca (2018) demostren que en utilitzar el APS els estudiants perceben haver desenvolupat competències de sostenibilitat. Aquest repte esdevé fonamental en el marc del Màster en Intervenció i Gestió Ambiental: Persona i Societat, del que és part el Postgrau en Gestió Ambiental en l'empresa i l'administració pública: Recursos, comunicació i canvi (GAEAP). És per això que el curs 2021-22 es va proposar transformar el treball de postgrau, en el que es demanava la realització d'un projecte d'anàlisi i millora de gestió ambiental d'un territori, Aprenentatge per Projectes (ApB) a un treball d'ApS.

Amb la voluntat que el treball de postgrau pogués ser d'interès per un territori i pels seus habitants i alhora que els i les estudiants poguessin desplegar les competències i coneixements adquirits durant el GAEAP, tot acostant-los a l'experiència professional, es va seleccionar un municipi amb reptes ambientals a assumir en el present i a curt termini, de complexitat moderada-alta, i és contactar amb el seu ajuntament, per oferir-los la possibilitat de cooperar i crear simbiosi. L'objectiu era centrar la proposta del projecte de Postgrau en el seu municipi i entrega'ls els DIAGNÒSTICS I PROPOSTES DE MILLORA DE LA SOSTENIBILITAT resultants, transformant el projecte de Postgrau en un projecte d'ApS, que els pogués resultar d'utilitat i que permetés als i les estudiants posar en valor els seus coneixements.

El municipi seleccionat va ser Centelles, comarca d'Osona, amb una població de 7.641 habitants i una superfície de 15,13 km², els representants del qual van valorar molt positivament la proposta i es van implicar des del primer moment amb la iniciativa.

3. Desenvolupament de l'experiència de simbiosi ajuntament-postgrau

Després de les reunions prèvies a l'inici del treball entre els responsables municipals i els del Postgrau, es va proposar als estudiants que, de manera grupal, elaboressin una anàlisi territorial de Centelles (fase 1) (veure figura 1), a partir d'aquesta anàlisi es fessin propostes de millora de la Gestió Ambiental d'aquest municipi (fase 2) (veure figura 2 i 3) i finalment es plantegés un pla de comunicació i de formació coherent amb les propostes fetes (fase 3). A cada fase es van facilitar trobades entre els estudiants i professorat amb el tècnic responsable del servei d'assistència tècnica de Medi Ambient de l'Ajuntament i la regidora,

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

per convertir el procés de realització del treball de Postgrau en un encàrrec professional, on els estudiants tinguessin l'oportunitat d'interactuar i cooperar amb aquests responsables i poguessin conèixer els reptes a fer front com a municipi de primera mà, reptes encaminats a millorar-ne la sostenibilitat i gestió ambiental (eix central del Postgrau).

L'experiència va culminar amb l'entrega dels diagnòstics i propostes de millora socioambiental per Centelles i amb la participació de responsables de la Gestió socioambiental del municipi en la presentació i defensa dels projectes realitzats. Així doncs, la implementació de l'ApS en el Postgrau va permetre analitzar i proposar de manera cooperativa projectes d'intervenció pensats per donar resposta a les necessitats socioambientals en benefici d'un territori, incorporant cooperació i acció comú, trets definitoris de l'ApS (Martínez, 2008).

4. Valoració dels resultats

Com a resultats, de convertir un treball acadèmic en un repte de gestió i millora de la sostenibilitat territorial, s'ha comprovat que l'adopció de l'ApS en l'àmbit universitari contribueix a l'aplicació dels continguts i competències treballades a l'aula, transformant una activitat acadèmica en una activitat de caràcter professional i professionalitzador, sobre una problemàtica real.

Els nostres resultats estan en concordança amb el plantejat per Molderez i Fonseca (2018), els estudiants reporten les competències de sostenibilitat. En la línia del que exposa Rodríguez Gallego (2014), hem comprovat que l'APS en l'Educació superior promou una major formació pràctica i reelaboració dels continguts, formació amb valors i vinculació amb la comunitat i el territori en donar una resposta de caràcter professional a una problemàtica real. A més en les avaluacions de l'experiència (figura 4), tant els estudiants com els docents del programa van destacar que amb la proposta d'ApS s'havia obtingut una major implicació i motivació, s'havien generat espais de reflexió entre diferents actors (universitaris, polítics i tècnics de la gestió ambiental) que han ajudat a trencar dicotomies, entre el món acadèmic i el professional i en la generació de coneixement, apropant llenguatges i visions de la problemàtica de la gestió ambiental.

En resum, l'ApS ha aprofitat als estudiants a l'experiència professional i a tenir com a interlocutors tècnics i responsables municipals i s'han establert aliances entre la universitat i el territori i els seus gestors, a comportat la transferència de coneixement de la universitat a la societat, fomentat el compromís i la relació amb el territori i els seus habitants, i generat un espai d'aprenentatge de qualitat.

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

5.1. FIGURA O IMATGE 1

5.2. FIGURA O IMATGE 2

5.3. FIGURA O IMATGE 3

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES:

- Bamber, P., & Hankin, L. (2011). Transformative learning through service-learning: No passport required. *Education+ Training*, 53(2/3), 190-206.
- Barth, M., Adomßent, M., Fischer, D., Richter, S., & Rieckmann, M. (2014). Learning to change universities from within: A service learning perspective on promoting sustainable consumption in higher education. *Journal of Cleaner Production*, 62, 72–81.
- Bowie, A., & Cassim, F. (2016). Linking classroom and community: A theoretical alignment of service learning and a human-centered design methodology in contemporary communication design education. *Education as Change*, 20(1), 1-23.
- Butin, D. W. (2006). The limits of service-learning in higher education. *The Review of Higher Education*, 29, 473-498.
- Carrington, S., Mercer, K. L., Iyer, R., & Selva, G. (2015). The impact of transformative learning in a critical service-learning program on teacher development: Building a foundation for inclusive teaching. *Reflective Practice*, 16(1), 61–72.
- Fullerton, A., Reitenauer, V. L., & Kerrigan, S. M. (2015). A grateful recollecting: A qualitative study of the long-term impact of service-learning on graduates. *Journal of Higher Education Outreach and Engagement*, 19(2), 65–92.
- Martínez Martín, M. (2008). *Aprendizaje servicio y responsabilidad social de las universidades*. Octaedro-Universitat de Barcelona. Institut de Ciències de l'Educació.
- Molderez, I., & Fonseca, E. (2018). The efficacy of real-world experiences and service learning for fostering competences for sustainable development in higher education. *Journal of cleaner production*, 172, 4397-4410.
- Páez Sánchez, M., & Puig Rovira, J. M. (2013). La reflexión en el aprendizaje-servicio. *Revista internacional de educación para la justicia social*.
- Puig, J., Batlle, R., Bosch, C. i Palos, J. (2006). *Aprenentatge Servei. Educar per a la ciutadania*. Barcelona: Octaedro.
- Rodríguez Gallego, M. R. (2014). El Aprendizaje-Servicio como estrategia metodológica en la Universidad. *Revista Complutense de Educación*, 25 (1), 95-113.

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

Salam, M., Awang Iskandar, D. N., Ibrahim, D. H. A., & Farooq, M. S. (2019). Service learning in higher education: A systematic literature review. *Asia Pacific Education Review*, 20, 573-593.

Stewart, T. (2012). Classroom teacher leadership: Service-learning for teacher sense of efficacy and servant leadership development. *School Leadership & Management*, 32(3), 233-259.

UNESCO (2016). Educación para la ciudadanía mundial: preparar a los alumnos para los desafíos del siglo XXI. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000244957>

Voss, H. C., Mathews, L. R., Fossen, T., Scott, G., & Schaefer, M. (2015). Community-academic partnerships: Developing a service-learning framework. *Journal of Professional Nursing*, 31(5), 395-401.